

MINNESANTECKNINGAR
2013-10-20

Växt- och miljöavdelningen
Jens Weibull
jens.weibull@jordbruksverket.se

POM programrådsmöte nr 29, 2013-10-17

Närvarande:

Ida Backström, LRF/GRO; Sanna Black Samuelsson, Skogsstyrelsen; Markus Dahlberg, RAÄ; Marianne Ekberg, Naturvårdsverket; Viktoria Hallberg, Sveriges Hembygdsförbund; Mats Havström, Göteborgs Botaniska Trädgård; Eva Jansson, SLU/LTJ-fak; Annett Kjellberg, Jordbruksverket (ordf.); Maria Nyman-Nilsson, Fredrikdals museer och trädgårdar; Helena Persson Hovmalm, Sveriges Pomologiska Sällskap; Morten Rasmussen, NordGen; Göran Svanfeldt, FOR; Jens Weibull, Jordbruksverket (sekr.)

Därtill: Åsmund Asdal, Norsk Genressurscenter, Norge (extern utredare)

Anmält förhinder:

Torbjörn Ebenhard, SLU/CBM; David Lymer, Sida; Annette Olesen, Lantmännen lantbruk;

Mötets öppnande

Annett Kjellberg, enhetschef på Regelnheten vid Jordbruksverket, hälsade samtliga välkomna. Annett tillträdde sin tjänst vid enheten i april efter flera år som enhetschef vid Landsbygdsavdelningen.

Uppföljning av beslut från föregående möte

Minnesanteckningarna från vårmötet 25 april 2013 på Fredrikdals friluftsmuseum gicks igenom. Utöver de ärenden som var uppförda på dagordningen för uppföljning, lämnades inga kommentarer.

Information från Riksantikvarieämbetet

Markus Dahlberg, chef för Kulturminnesenheten, beskrev kortfattat myndighetens organisation och uppdrag. Särskilt fokus lade han på aspekterna kring det gröna (biologiska) kulturarvet som faller under [Kulturminneslagen](#). RAÄ har även enligt Miljöbalken särskilt ansvar för kulturresevatnen som i dag uppgår till ett 40-tal. Myndigheten, som har det formella ansvaret för [Landskapskonvent-](#)

[ionen](#) och därmed för förvaltningen av landskapet, uppbär ett särskilt s.k. nodansvar för det immateriella kulturarvet. Regeringen lade nyligen en proposition – ”[Kulturmiljöns mångfald](#)” – som bl.a. sätter upp nya mål för kulturmiljöarbetet.

Riksantikvarieämbetet lägger framför allt vikt på att främja kulturarvsfrågorna i samarbete med andra myndigheter och försöker att påverka så att kulturmiljöaspekterna bevakas i frågor som rör biologisk mångfald.

Info från övriga aktörer

LRF/GRO

Ida Backström, som tillfälligt ersatte Maja Pettersson, framförde en önskan från GRO:s medlemmar om försäljningssiffror när det gäller de POM-växter som hittills har släppts. Medlemsföretagen är intresserade av att få information om efterfrågan, liksom kännedom om bra växter från de andra uppopen. Eva Jansson, SLU/LTJ-fakulteten, framhöll dels referensgrupperna som för diskussioner om odlingsvärt växtmaterial och dels föröknings- och marknadsföringsgruppen som redan nu drivs gemensamt med branschen. Här tas beslut om kommande lanseringar.

Naturvårdsverket

Myndigheten, representerad av Marianne Ekberg, hälsades varmt välkommen tillbaka till programrådet. Hon berättade kort om ett nyligen avslutat arbete kring ekosystemtjänster och efterlyste tankar på genresursområden där Naturvårdsverket har en roll att spela. Jens Weibull, Jordbruksverket, förde fram de hotade vilda kulturväxtsläktingarna och myndighetens ansvar för hotade arter och Natura 2000-arbetet, och Morten Rasmussen, NordGen, underströk värdet av att utveckla ett informationssystem för *in situ*-bevarande i landet.

NordGen

Morten Rasmussen redovisade kortfattat om det gångna halvårets insatser där NordGen har varit aktivt (bl.a. [Eucarpikonferensen](#) i juni och det nordiska samarbetsprojektet kring s.k. pre-breeding). Aktuell statistik över svenskt växtmaterial i genbanken, samt information om vem som nyttjar det och till vad, bifogas dessa minnesanteckningar som bilagor.

Sveriges Hembygdsförbund

Viktoria Hallberg framhöll förbundets 430 000 medlemmar som en stor och värdefull resurs för POM. Hon framhöll särskilt helhetssynen kring natur och kultur, och det långvariga arbetet kring det biologiska kulturarvet. Förbundet ser sig som en underutnyttjad resurs i landet som med sina starka traditioner på folkbildning och lokalt arbete skulle kunna göra mer. Just nu är den europeiska landskapskonventionen i särskilt fokus. Ett särskilt samarbetsprojekt med Nordgen under 2013 har handlat om att låta ett 10-tal föreningar odla ”genbanksmaterial”.

Skogsstyrelsen

Sanna Black-Samuelsson konstaterade visserligen att ”växtsidan låg före”, men redogjorde för en rad aktiviteter inom det skogsgenetiska området: en strategi för inhemska skogsträd, in situ-bevarande, biotopskyddsområden för s.k. ”evigt” bevarande – inte minst för ökad kostnadseffektivitet. Svenska förädlingsprogram har hittills varit mest fokuserade på gran, tall och lite björk – nu vill man vidga dessa och få med samtliga viktiga trädslag. Det svenska arbetet följer gemensamma europeiska riktlinjer som utvecklats inom EUFORGEN/EUFORGIS. Slutligen: FAO:s i april redovisade utkast till global statusrapport för världens skogsgenetiska resurser bedöms kunna ge mandat till fortsatt arbete.

Sveriges Pomologiska Sällskap

Helena Persson Hovmalm berättade att sällskapet f.n. har ca 700 medlemmar och man arbetar särskilt med att stärka lokalföreningarna. Under året har päron stått i fokus. Slutligen har man i år aktivt deltagit i Europom.

Sveriges friluftsmuseer

Sveriges friluftsmuseer arbetar på stor bredd med kunskapsförmedling, publika verksamheter, fruktutställningar och annat som riktar sig mot både allmänhet och kommersiella företag. Maria Nyman-Nilsson från Fredriksdals friluftsmuseum informerade också om den pågående omläggningen av klonarkivet, om kloner av rabarber som ska planteras och om den ca 1300 stora samlingen av POM-rosor som fortsatt utvärderas. Tillsammans med landets övriga klonarkivsvårdare arbetar man för att utveckla kunskapen om de svenska mandatsorterna och man planerar att ge ut en bok om populära ”klonarkivssorter”. Slutligen berättade Maria om ansträngningarna att intervjua om och dokumentera handelsträdgårdar och trädgårdsmästerier som löper risk att försvinna när staden expanderar.

De botaniska trädgårdarna

Mats Havström redogjorde kort om de botaniska trädgårdarnas verksamheter, som med sitt breda publika uppdrag i mångt och mycket liknar muséernas. Därtill medverkar trädgårdarna genom sin försäljning i att sprida POM:s växtmaterial till ”rätt” målgrupp. Trädgårdarna avvaktar f.n. arbetet med att ta fram en förordning för genomförande av Nagoyaprotokollet inom EU, vilket kommer att få konsekvenser för trädgårdarnas arbete. En annan fråga av vikt s.k. *invasiva arter* vilket i förlängningen kan få betydelse för vad vi i slutändan kommer att kunna få odla. Mats avslutade med att konstatera SKUD:s¹ betydelse för korrekt namnsättning på växter.

Fritidsodlingens Riksorganisation, FOR

Intresset för fritidsodling är fortsatt stort och växande, berättade Göran Svanfeldt. Alltmer information finns tillgänglig, det ges ut alltfler och bättre böcker, och mässorna drar publik. Begreppet ”att odla staden” växer sig starkare. Därför

---

¹ Svensk KULTURVÄXTDATABAS [Kommentar i minnesanteckningarna: ett beslut om ev. driftsmedel från Vetenskapsrådet väntas 19 november]

är det viktigt med ett växtmaterial som har goda odlingsegenskaper, inte minst ur ett framtida klimatperspektiv. För FOR är det därför viktigt att också bevara populationer av relevanta växtarter.

Info från samordningen vid SLU/LTJ-fak.

Eva Jansson redovisade nyheter och aktiviteter som förevarit sedan programrådets vårmöte. Bland huvudpunkterna märktes följande:

- mässor/utställningar: POM har representerats vid Elmia Park 22-24 september ("*POM på kyrkogården*") och Elmia Garden 2-3 oktober
- Grönt kulturarv®: två nya perenner och en ros² presenterades vid Elmia Garden vilket gör att sammanlagt åtta växtsorter idag säljs under detta varumärke. Elitplantstationen har hittills producerat och sålt 37 000 plantor av de sex perennerna.
- nationell genbank: provodling och dokumentation pågår, och plantering i den centrala samlingen i Alnarp fortsätter enligt följande:
  - o pågående: mandatsorter av hallon, vinbär, krusbär, äpplen och päron
  - o avslutat: poppel samt prydnadsträd och -buskar
  - o markberedning pågår för plantering av perenner, lök- och knölväxter samt vegetativt förökade grönsaker
  - o landets klonarkivsvårdare träffades 7-9 oktober på Julita
- "POM i Matlandet": ett nytt projekt om rovor och kålrötter – *Gamla tro-tjänare i köksland och gryta* – har fått finansiering av Jordbruksverket, kokbönan 'Signe' kommer nu att börja säljas av Saltå kvarn och en skrift om potatislök har tryckts.
- SLU/LTJ-nytt: programmets hemvist är numera Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning med Eva som ämnesgruppsansvarig för *Historia och kulturarv*.

Extern utvärdering av programmet

Den externa utvärderaren, seniorforsker Åsmund Asdal från Norsk genressurs-senter, presenterade inledningsvis sig själv och sedan några preliminära observationer. Han pekade på några grundläggande frågor, bland annat: Vad är POM? Vem ansvarar för POM: Jordbruksverket eller sekretariatet? Vad är egentligen programrådet? Hur är programrådet sammansatt? Hur ser kopplingarna till växtförädlingen ut? Vilken är NordGens roll? Han lyfte fram aspekter som vikten av större tydlighet, klarare ansvarsförhållanden, ökad delaktighet och betydelsen av att se POM som det "gemensamma projektet". Han betonade också värdet av att ha en än starkare förankring på den politiska nivån med uttalade förväntningar

² **Fjädernejlika**, *Dianthus Plumarius*-Gruppen 'Marieberg' (Bohuslän 1930), **Kinesisk kärleksört**, *Hylotelephium spectabile* 'Granlunda' (Skåne 1939) och *Rosa gallica* (?) 'Skedarosen' (Östergötland 1890-tal)

från relevanta departement (Landsbygd/Miljö) vilket i sin tur kan ge programrådet en ny och mer uttalad roll.

Synpunkterna togs emot med stort intresse och diskussionen blev livlig. Den kom bland annat att handla om ägarskap och delaktighet, varför programmet fick den inriktning som det fick, den pedagogiska utmaningen i att göra tydliga våra olika roller och uppdrag – i minst mot omvärlden, möjligen alltför ambitiöst sätta mål, avsaknaden av ”det gemensamma projektet”, en önskan om mer interaktion med programrådet (t.ex. om FoU-ansökningar, som skedde tidigare), mm. Programrådet såg med stort intresse fram emot den slutliga rapporten som förväntas bli klar i slutet av året.

Information från Jordbruksverket

”SANCO-paketet”/PRM

Arbetet med EU:s nya förordning om saluföring av växtförökningsmaterial går vidare. Genomgången av artiklar förväntas vara klar i mitten av november. Europaparlamentet kommer sannolikt att rösta om förslaget under våren 2014. Om parlamentet inte har några särskilda synpunkter på förslaget går det vidare till Rådet. Jordbruksverkets inställning till nuvarande textversion är i allmänhet positiv. Förslaget innehåller flera ”mångfaldsförslag”.

Sanna Black-Samuelsson framhöll att Sverige inte önskar att förökningsmaterial för skogsträd ska omfattas av förslaget.

Landsbygdsprogrammet 2014-2020: vad vet vi?

Annett Kjellberg redogjorde kort för kunskapsläget när det gäller nästa landsbygdsprogram. Många osäkerheter råder fortfarande. Den totala ramen för programmet har minskats med ca 10 % till 32 miljarder kr för hela perioden. Perioden 2014-2015 riskerar att bli mer återhållen varefter finansieringen ökar under återstoden fram till 2020. Reglerna för miljöersättningarna är ännu inte klara. Regeringens förslag väntas i januari.

Framtidsseminariet

Jens Weibull informerade om planeringen inför framtidsseminariet som ska utgöra avstamp för strategiarbetet under 2014. Seminariet kommer att genomföras som ett lunch-till-lunchmöte på Hooks herrgård (ca 30 km söder om Jönköping) och programrådet beslöt tidpunkten till 11-12 mars. Utgångspunkten är att genomföra det som en moderatorledd verkstad, varvad med inspirationsföredrag, för ett 30-tal deltagare. Det övergripande temat är ännu inte slutgiltigt fastslaget. Programrådet kommer att under senhösten få ta ställning till förslagen på moderator samt teman.

Webbenkäten

Beträffande webbenkäten om deltagande i programrådets möten berättade Jens att ett alltför litet antal hade svarat för att resultatet skulle vara meningsfullt att redovisa. Han uppmanade dem som inte hade svarat att göra det och lovade att skicka ut länken till enkäten ännu en gång.

Uppföljning av FAO:s andra aktionsplan för växtgenetiska resurser

Jens informerade också om FAO:s förberedelser att under 2014 göra en första uppföljning av hur arbetet går framåt med den andra globala aktionsplanen för växtgenetiska resurser. Man kommer bland annat att låta ett antal medlemsländer få pröva ett förslag till rapporteringsmall. Nästa globala statusrapport ska presenteras först 2020/2021.

Internationella utblickar

Jens berättade slutligen om några resultat från årets ”stora” internationella möten på genresursområdet: [FAO:s Kommission för genresurser i Rom i april](#) och [Internationella Fördragets styrande organ i Oman i september](#).

Kommissionen beslutade bland annat om en [ny internationell standard](#) för hur världens genbanker ska sköta sina samlingar (frö, fältgenbanker och *in vitro*-material), att ta fram en global rapport om världens biologiska mångfald för jordbruk och livsmedel, att anta världens första globala rapport om de skogsgenetiska resurserna, att lyfta frågan om kopplingen mellan växtgenetiska resurser och nutrition samt att anta indikatorer om växtgenetiska resurser för rapportering till de s.k. [Aichimålen för biologisk mångfald](#) (särskilt mål 13).

Det Internationella Fördraget för växtgenetiska resurser, som reglerar tillträde och vinstdelning, brottas med problemet att det nuvarande systemet genererar för lite pengar till vinstdelning. Förtroendet för det multilaterala systemet riskerar därmed att urholkas. Det styrande organet beslöt därför att intensifiera arbetet de kommande två åren och vidareutveckla en rad innovativa förslag. Dessutom tillsattes en arbetsgrupp som ska arbeta med hållbart bruk (artikel 6) och jordbrukarnas rättigheter (artikel 9), och slutligen antog man bland annat procedurregler för avtalsbrott.

Övriga frågor

Inga övriga frågor hade anmälts.

Nästa möte

Programrådets vårmöte 2014 hålls 10 april på Jordbruksverket i Jönköping.

Bilagor: Åsmund Asdals PP-presentation (pdf)
 Status för svenskt material vid NordGen 2013-09-23 (xls)
 NordGen – delårsrapport jan/aug-2013 (pdf)